

Bianka SIWIŃSKA

**Wpływ uwarunkowań na model procesu
internacjonalizacji szkolnictwa wyższego
w Polsce**

CPP RPS Volume 84 (2014)

Correspondence to the Author:

Dr Bianka Siwińska
Miesięcznik edukacyjny “Perspektywy”, Redaktor Naczelna
e-mail: b.siwinska@perspektywy.pl

A list of the Center for Public Policy Studies “Research Papers” and other currently published publications is available online at the CPP website
<http://www.cpp.amu.edu.pl/publications.htm>.

Hard copies of the research papers are available upon request

The Center for Public Policy Studies (CPP) is an autonomous research unit of Poznan University, Poland, founded in 2002. It focuses on research in social sciences, mostly through large-scale comparative European and international research projects. Its major areas of interest include: higher education policy and research in national, European and global perspectives; research and development policies; university management and governance; reforming higher education and its legislation in Central and Eastern Europe; higher education and regional development; public services; the processes of Europeanization and globalization; theories of the welfare state; theories of democracy, as well as political and economic transition in European postcommunist countries. See <http://www.cpp.amu.edu.pl/htm>.

The CPP Research Papers Series is intended to disseminate the findings of work in progress and to communicate preliminary research results to the academic community and the wider audience. Papers are subject to further revisions and therefore all comments and suggestions to authors are welcome.

Abstrakt

Artykuł jest opartą o badania zawarte w pracy doktorskiej autorki próbą opisu polskiego modelu procesu internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w kontekście analizy jego uwarunkowań – zewnętrznych i wewnętrznych. Zasygnalizowane zostają najbardziej znaczące uwarunkowania prawne, polityczne, społeczne, historyczne i kulturowe tego procesu. Nacisk położony zostaje na diagnozę największych przeszkód, jakie stają na drodze rozwojowi „pozytywnej” internacjonalizacji polskich uczelni. Zaproponowane zostaje też rozszerzenie Modelu Uzasadnień procesu internacjonalizacji Kälvermaka i van der Wende, który użyty zostaje w zmodyfikowanej formie dla zobrazowania modelu polskiej internacjonalizacji.

BIANKA SIWIŃSKA

WPLYW UWARUNKOWAŃ NA MODEL PROCESU INTERNACJONALIZACJI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W POLSCE

1. Wprowadzenie

Szkolnictwo wyższe zawsze było bardziej międzynarodowe niż inne sektory, operowało bowiem – w obszarze nauki i wymiany intelektualnej – rzadko mającymi respekt dla narodowych granic. Internacjonalizacja szkolnictwa wyższego w obecnej postaci to jednak nowy fenomen – odpowiedź na zmiany w otoczeniu związane z postępującą globalizacją. Polega na inkorporowaniu wymiaru międzynarodowego w cel, funkcje i sposób działania instytucji szkolnictwa wyższego – na poziomie konkretnej uczelni, na poziomie państwa, ponadpaństwowym oraz na poziomach pośrednich.¹ Dzięki temu system szkolnictwa wyższego może stać się kompatybilny z obiegiem światowym, konkurować na międzynarodowym rynku edukacyjnym i być w stanie skutecznie przygotowywać absolwentów do aktywności na globalnym rynku pracy.

Proces ten może przyjmować różne formy – na różnych poziomach organizacyjnych. Ich przekrój obejmuje wszystkie konteksty funkcjonowania uczelni. Wymienię najważniejsze spośród nich:

- **Wspieranie mobilności wychodzącej i przychodzącej** – finansowanie, rekrutacja studentów zagranicznych, tworzenie ram systemowych dla mobilności, jej promocja etc.;
- **Tworzenie oferty dydaktycznej pod potrzeby studentów zagranicznych** – pełne programy w językach obcych, nowe formy: *joint degree*, *double degree*, *sandwich programmes*, działania projakościowe etc.;

---

¹ Stworzyła ją Jane Knight [w:] J. Knight, J.H. de Wit (red.), *Strategies for Internationalisation of Higher Education*, EAIE, Amsterdam 1995, s. 15.

- **Opieka nad studentami zagranicznymi** – specjalne usługi, rozwiązania prawne, inicjatywy wspierające ich adaptację kulturową;
- **Mobilność programów i instytucji – edukacja transnarodowa** – eksport programów, wydziałów i całych kampusów satelickich instytucji (*branch campuses*), teleedukacja etc.;
- **Wspieranie budowania kultury internacjonalizacji na uczelni oraz internacjonalizacja na miejscu** (*Internationalisation at home*) – tworzenie strategii internacjonalizacji uczelni, zmiany administracyjne, struktury zarządcze procesu, internacjonalizacja przekazu edukacyjnego, zapewnienie dostępu do kadry zagranicznej, wspieranie akademickiej współpracy międzynarodowej na uczelni, umiędzynarodowienie kampusu etc.;
- **Budowanie strategii internacjonalizacji na poziomie państwa i regionu** – także: zmiany systemowe wspierające budowanie konkurencyjności szkolnictwa wyższego w skali międzynarodowej oraz implementacja postanowień Procesu Bolońskiego).

Na świecie proces ten rozpoczął się wraz z dużymi migracjami studentów z Azji pod koniec lat 70. W Europie kontynentalnej obserwujemy go nieco później. W Polsce opóźnienie to jest bardziej znaczące ze względu na sytuację polityczną regionu przed rokiem 1989 i szereg innych uwarunkowań, które omówione zostaną w dalszej części tekstu. Wszystko to powoduje, że choć w latach 2000–2012 obserwujemy dość dynamiczny rozwój procesu internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce, to nie jest on jednak optymalny.

Wydaje się, że internacjonalizacja polskiego szkolnictwa wyższego stanęła obecnie na rozstaju dróg rozwojowych. Wyczerpuje się model transferowany mimetycznie z dyskursu anglosaskiego – z dominującym podejściem komercyjnym, nie ma natomiast jasnej wizji strategii własnej, dostosowanej do warunków i potrzeb specyficznie polskich w tym zakresie. Próba zlokalizowania głównych barier upośledzających rozwój procesu internacjonalizacji w Polsce – a wpisanych w jego uwarunkowania w oparciu o analizę debaty publicznej – stanie się główną osią niniejszych rozważań.

2. Główne uwarunkowania internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego

Uwarunkowania wewnętrzne:

a) historyczne

Po drugiej wojnie światowej szkolnictwo polskie było zrujnowane. Zniszczona została duża część potencjału intelektualnego kraju. Nie pozostaje to bez wpływu, podobnie jak 50 lat komunizmu, zarówno na dzisiejszą kondycję polskich uczelni jak i na stopień ich umiędzynarodowienia. W czasach PRL-u system był zamknięty, a mobilność studentów i kadr przewidziana głównie w obrębie bloku komunistycznego². Mocno ograniczona była również autonomia uczelni, nie istniał sektor prywatny, a wpływ konkurencyjnego rynku światowego był znikomy. Zmiany weszły wraz z – pierwszą po 1989 r. – wolną ustawą o szkolnictwie wyższym z dnia 12 września 1990 r.³ Przez 15 kolejnych lat nastąpił niezwykle dynamiczny rozkwit szkolnictwa wyższego, związany z umasowieniem studiów oraz spektakularnym wzrostem sektora prywatnego. Sprostanie zapotrzebowaniu na edukację generacji wyżu narodzonego po stanie wojennym⁴ stało się głównym wyzwaniem dla systemu. Refleksja o potrzebie i znaczeniu internacjonalizacji w tych pierwszych latach wolnej Polski znajdowała się na planie dalszym.

b) ustrojowe

System polityczny w Polsce charakteryzuje unitaryzm, który jest silnie scentralizowany i monolityczny. Dlatego też niezwykle ważny jest tu – w procesie decyzyjnym – poziom władz centralnych, o wiele ważniejszy niż, np. w Niemczech, w których większość kompetencji w zakresie polityki wobec szkolnictwa wyższego przekazanych zostało po reformie federalizmu w 2006 r. do krajów związkowych, czy też w Wielkiej Brytanii, w której uczelniom oddaje się dużą część odpowiedzialności także i za finansowanie.

W latach 2000–2011 władze edukacyjne kraju były bierne w zakresie budowania kultury internacjonalizacji – nie wprowadziły żadnych udogodnień prawnych, nie wygospodarowały środków finansowych na wspieranie tego procesu i zachęcanie uczelni do zmian prointerna-

---

² Dodać jednak trzeba, że w porównaniu z przedstawicielami innych profesji, naukowcy mieli względnie największą wolność podróżowania, także poza państwa bloku.

³ Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym; Dz.U. z 1990 r., nr 65 poz. 385, z późn. zm.

⁴ Baby-boom, którego reprezentanci ruszyli na uniwersytety pod koniec lat 90. był wynikiem mrocznych, niepewnych dni po 13 grudnia 1981 roku.

cjonalizacyjnych. Obserwujemy za to na różnych poziomach proces koncentrowania się masy krytycznej świadomości i woli, niezbędnych dla przyszłych przemian. Ich zapowiedzi obserwujemy m.in. w obu projektach strategii rozwoju szkolnictwa wyższego⁵ – gdzie tematyka internacjonalizacji potraktowana jest szeroko oraz do pewnego stopnia – w nowelizacji ustawy p.s.w., ogłoszonej 18 marca 2011 r., w której odnajdujemy kilka zapisów mogących służyć budowaniu kultury internacjonalizacji na uczelniach⁶. Zakres tych zmian jest jednak ograniczony w sposób charakterystyczny dla systemów, w których nie nastąpiła priorytetyzacja tematyki internacjonalizacji na poziomie polityki państwa wobec szkolnictwa wyższego.

Uwarunkowaniem systemowym – na pewno sprzyjającym internacjonalizacji – jest natomiast stosunkowo duża, choć momentami ograniczana w ważnych punktach, autonomia polskich uczelni. W porównaniu – prezentowanym w raporcie Banku Światowego – na temat polskiego szkolnictwa wyższego⁷, polskie uczelnie okazały się posiadać największy stopień autonomii spośród dwunastu państw OECD⁸. Dzięki temu, przy długo utrzymującym się nikłym zainteresowaniu władz centralnych sprawami umiędzynarodowienia, uczelnie mogły na własną rękę prowadzić takie działania, angażujące przecież znaczne środki finansowe. Dla rozwoju procesu internacjonalizacji w latach 2000–2011 jest to uwarunkowanie o kluczowym znaczeniu. Elementem tej szerokiej autonomii jest także fakt, że rektor sam może decydować o przyjmowaniu na uczelnię studentów zagranicznych.

---

⁵ *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku*, Ernst&Young, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową 2010 oraz *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010–2020 – projekt środowiskowy*, KRASP 2009.228

⁶ Znalazły się tam zapisy, dotyczące m.in. wprowadzenia Krajowych Ram Kwalifikacji, konceptu Krajowych Naukowych Ośrodków Wiodących (wiele kryteriów oceny konkursowej odnosi się tutaj do aktywności międzynarodowej jednostek lub też uznania legitymizowanego poza granicami kraju, znamienny jest też obligatoryjny udział ekspertów zagranicznych w drugim etapie merytorycznej oceny wniosków), nowe regulacje odnośnie przewodów doktorskich (mogą być przeprowadzane wspólnie z instytucjami zagranicznymi; doktoraty mogą być pisane i bronię w języku angielskim; promotorem, recenzentem rozprawy doktorskiej lub członkiem komisji habilitacyjnej może być pracownik instytucji zagranicznej) i uznawalności dyplomów i kwalifikacji. Istotny jest również zapis umożliwiający osobom, które uzyskały stopień doktora w Polsce lub zagranicą, posiadającym znaczący dorobek naukowy i takim, które podczas pracy w innym państwie przez co najmniej 5 lat kierowały samodzielnie zespołami badawczymi, nabywanie uprawnień równoważnych uprawnieniom wynikającym z posiadania stopnia doktora habilitowanego.

⁷ *Szkolnictwo Wyższe w Polsce*, Bank Światowy i Europejski Bank Inwestycyjny 2004, s. 27.

⁸ Porównano takie państwa jak: Australia, Austria, Dania, Finlandia, Irlandia, Meksyk, Wielka Brytania, Holandia, Szwecja i Norwegia.

c) prawne

Polskie prawo imigracyjne nie jest tak atrakcyjne dla studentów zagranicznych jak inne prawa europejskie, ale ma jedno – bardzo ważne udogodnienie – które wyróżnia je na ich tle. Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. *O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*⁹ wprowadza rozwiązanie, zgodnie z którym studenci zagraniczni studiów stacjonarnych lub doktoranckich studiów stacjonarnych mogą podejmować pracę w trakcie studiów bez ograniczeń. Nie ma w nim ujętej koncepcji wizy studenckiej (studenci przebywają w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie – na czas oznaczony – udzielonego w związku z podjęciem lub kontynuacją studiów w Polsce). Przepisy nie ułatwiają przedłużania pobytu w Polsce po zakończeniu studiów – nie dają czasu na ewentualne znalezienie zatrudnienia. Okres studiów tylko w połowie liczy się do okresu pobytu niezbędnego do uzyskania statusu rezydenta długoterminowego UE, a co za tym idzie – prawa stałego pobytu.

Prawnie zdeterminowane są również opłaty za studia, jakie ponoszą studenci zagraniczni. W Polsce ustawa zobowiązuje do pobierania opłat za studia od studentów spoza UE, określając nawet ich wysokość – między 2000 a 4000 euro za rok. Ci z UE są traktowani jak studenci miejscowi – za studia stacjonarne prowadzone w języku polskim płacić nie muszą, a za studia anglojęzyczne – płacą tyle, ile Polacy. Usztywnione „widełki” opłat obowiązujących w Polsce hamują rozwój liczby studentów zagranicznych i wpływają negatywnie na pozycję konkurencyjną polskiej oferty dydaktycznej na rynku międzynarodowym.

d) społeczne

W szerszym kontekście internacjonalizacji szkolnictwa wyższego nie sprzyja także fakt wysokiej homogeniczności polskiego społeczeństwa – etnicznej, kulturowej i religijnej, nie tworzącej sprzyjającego klimatu towarzyszącemu temu procesowi przesłankom aksjologicznym: idei otwarcia na świat, porozumienia kulturowego, multikulturowości jako nowej wartości w globalizującym się społeczeństwie i przenikania się kultur jako dobra afirmowanego – wartości dodanej – a nie zagrożenia dla tożsamości kulturowej nacji. Homogeniczność z pewnością nie sprzyja też skutecznej asymilacji studentów i naukowców obcokrajowców i nie przyczynia się do tworzenia sprzyjającej ruchom prointernacjonalizacyjnym atmosfery.

---

⁹ Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. *O promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*; Dz.U. 2004 r., nr 99 poz. 1001.229

Na poziomie szkół wyższych homogeniczność ta przejawia się do dziś w fakcie, że nie ma zwyczaju zapraszania zagranicznych ekspertów do udziału w procesie akredytacji Polskiej Komisji Akredytacyjnej, czy w konkursach na stanowiska. Pracownik naukowy niepolskiego pochodzenia jest zaś w dalszym ciągu swego rodzaju rzadkim wyjątkiem. W roku akademickim 2010/2011 pracowało ich na polskich uczelniach ok. 1413¹⁰.

Ważnym czynnikiem społecznym jest też ogólna, systemowa – i na poziomie indywidualnym – niechęć do mobilności.¹¹ Jak ujmuje to raport „Mobilność naukowców w Polsce”: „W Polsce nie ma przeciwwskazań dla mobilności, ale nie jest ona popularna, czy nawet dobrze widziana. Za wzorcową uważa się karierę – od studenta do profesora na tej samej uczelni”¹². To samo dotyczy mobilności międzynarodowej – jednego z bazowych konceptów internacjonalizacji szkolnictwa wyższego. Należy jednak zauważyć, że w ostatnich latach mobilność ta zwiększa się, zwłaszcza w kontekście przystąpienia Polski do UE. W roku 2010/2011 na uczelniach zagranicznych studiowało ok. 33 000 studentów z Polski¹³.

e) kulturowe

Rozwojowi procesu internacjonalizacji w Polsce nie sprzyja z pewnością fakt, że w Polsce zarówno w badaniach jak i w nauczaniu dominującym medium językowym jest język polski. Sektor programów anglojęzycznych rozwijał się bardzo wolno i z oporami. A przecież podstawowym warunkiem umiędzynarodowienia jest stworzenie pełnej i różnorodnej oferty studiów w językach obcych. Dlatego też kraje anglojęzyczne mają naturalną (i dosyć miazdzącą) przewagę na konkurencyjnym, międzynarodowym rynku edukacyjnym.

¹⁰ Na podstawie wewnętrznych danych z ankiet uczelni do Rankingu Szkół Wyższych „Perspektyw” i „Rzeczpospolitej” za lata 2007–2011 nt. umiędzynarodowienia uczelni. W zestawieniu ujęte są jedynie uczelnie akademickie publiczne i niepubliczne. Uczelnie akademickich niepublicznych jest 16.

¹¹ Mówi się o niebezpiecznym zjawisku „chowu wsobnego” w systemie polskiego szkolnictwa wyższego – według „*Diagnozy stanu szkolnictwa wyższego w Polsce*” przygotowywanej na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przez Ernst&Young i Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w 2009 roku – 90% nowozatrudnionych pracowników naukowych na polskich uczelniach to osoby, które uzyskały na niej stopień doktora. To jeden z najwyższych odsetków wśród krajów rozwiniętych, ilustrujący brak mobilności środowiska akademickiego.

¹² *Mobilność naukowców w Polsce. Raport opracowany przez Zespół Interdyscyplinarny ds. mobilności i karier naukowych*, (projekt), Warszawa 2007, on-line: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/32/67/32675/20071121_raport_o_mobilnosci.pdf, dostęp: styczeń 2012, s.100.

¹³ Na podstawie danych Fundacji Edukacyjnej Perspektywy i raportu „*Studenci zagraniczni w Polsce 2011*”.231

W latach 90. i w pierwszych XXI w., nauczyciele akademicy nie byli przygotowani do wykładania po angielsku, nie posługiwała się nim również swobodnie kadra administracyjna uczelni. Brak biegłości w posługiwaniu się językiem angielskim powoduje także niejako automatyczną marginalizację osiągnięć polskiej nauki i problemy z jej pełnym zaistnieniem w światowym obiegu, co negatywnie oddziałuje na atrakcyjność wizerunku Polski, jako miejsca studiów i badań naukowych w świecie.

Uwarunkowania zewnętrzne:

f) polityczno-ideologiczne

Z czynników sprzyjających internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce, wymienić można kurs na politykę proeuropejską – po 1989 r. Polska zaczęła otwierać się na świat, od drugiej połowy lat 90. przygotowywała się do wstąpienia do UE, od 1999 r. przystąpiła do Procesu Bolońskiego – kolejne postanowienia w jego ramach wyznaczały obszar następnych reform w systemie polskiego szkolnictwa wyższego.

Wizja europejskiej, wspólnej przestrzeni szkolnictwa wyższego i środki finansowe, które w formach programów przyczyniać się miały do jej realizacji i oczywiście – obligacje polityczne – były niezwykle silnym środkiem motywującym do transformacji w systemie szkolnictwa wyższego. Realizacja postanowień kolejnych etapów PB zastąpiła wręcz – do pewnego stopnia – polską strategię rozwoju szkolnictwa wyższego. Nie udało się bowiem wypracować od 1989 r. polskiego narodowego dokumentu strategicznego przedstawiającego wizję rozwoju tego sektora. Znakomita większość znaczących zmian, wprowadzanych w ostatnich dwudziestu latach, dyktowana była wymogiem harmonizacji systemu z powstającym Europejskim Obszarem Szkolnictwa Wyższego. Dzięki reformom bolońskim – z całą pewnością – polskie szkolnictwo wyższe przeszło wiele pozytywnych i potrzebnych zmian, dzięki którym stało się bardziej międzynarodowe, lecz zabrakło w tym procesie pogłębionej refleksji i – znów – myślenia strategicznego na poziomie państwa. Pożądanym byłoby opracowanie własnej, indywidualnej odpowiedzi na wyzwania związane z powstającym EOSW.

Bierne poddawanie się polityce europejskiej, która jest przecież grą interesów wielu aktorów¹⁴, już w niedalekiej przyszłości może przynieść negatywne skutki, czego obawia się, m.in. Ewa Chmielecka, członkini Zespołu Ekspertów Bolońskich¹⁵.

Wejście Polski do UE w 2004 r. bardzo mobilizująco wpłynęło na myślenie o internacjonalizacji polskich uczelni, również dlatego, że realnym i dostępnym dla większej – niż w poprzednim okresie – grupy studentów (i kandydatów na studia) stało się studiowanie za granicą.

W obliczu wyczerpującej się grupy studentów z okresu wyżu demograficznego, zmusiło to część uczelni (tych bardziej zaawansowanych w kontaktach ze światem) do bardziej pragmatycznego myślenia o przyszłości i wdrożeniu różnych instrumentów internacjonalizacji „na miejscu” (*internationalisation at home*¹⁶). Ofertę studiów anglojęzycznych zaczęto rozwijać nie tylko pod kątem potrzeb studentów obcokrajowców, ale także mając na uwadze konieczność uatrakcyjnienia oferty dla polskich studentów. O wejściu do Unii Europejskiej możemy mówić więc, jako o najpoważniejszym „katalizatorze internacjonalizacji polskich uczelni”.

g) ekonomiczne

Chroniczne niedofinansowanie uczelni jest problemem całej Europy. Pisze o tym European Universities Association w dokumencie-deklaracji politycznej „Glasgow Declaration – Strong Universities for a Strong Europe”: „Uniwersytety Europy nie są dostatecznie finansowane i nie można oczekiwać, że będą konkurencyjne bez zapewnienia im porównywalnych poziomów finansowania”¹⁷. W Polsce problem niedofinansowania przybiera drastyczne formy.

---

¹⁴ Niektórzy badacze wpisują Proces Boloński w nurt „aksamitnej kolonizacji”, o której pisał Alvin Toffler (zob.: A. Toffler, *Zmiana władzy*, Poznań 2003, s. 594).

¹⁵ W rozmowie z dnia 24 czerwca 2011.232

¹⁶ Zaliczamy tu formy umiędzynarodowienia doświadczenia studiowania dla studentów miejscowych, takie jak wprowadzanie zajęć w językach obcych oraz perspektywy międzynarodowej w treści nauczania, przekazywanie umiejętności związanych z komunikacją międzykulturową, prowadzenia zajęć przez wykładowców z zagranicy etc.

¹⁷ *Glasgow Declaration – Strong Universities for a Strong Europe*, www.eua.be, dostęp: 1 sierpnia 2010, s. 4.

W 2011 r. na szkolnictwo wyższe budżet państwa przeznaczył ok. 11 miliardów PLN¹⁸. To znacząco mniej niż inne kraje rozwinięte. Mimo, że wydatki na sektor szkolnictwa wyższego – pod względem proporcji do PKB – nie odbiegają od średniej innych krajów UE, to jednak wydatki już bezpośrednio na studenta są wielokrotnie niższe. Jak podsumowuje Ernst & Young i IBnGR w raporcie „Diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce”, sytuacja finansowa powoduje „ogólne poczucie mizerności finansowej i pogoń za dochodami z dodatkowych zajęć”.

Proces internacjonalizacji jest więc w Polsce niedofinansowany, podobnie jak sektor jako całość. Stwarza to problemy już na etapie tworzenia ofert anglojęzycznych dla zagranicznych studentów – otwieranie ścieżek w tym języku jest dużo droższe niż tych polskojęzycznych. Nie ma specjalnych programów dofinansowujących inicjatywy prointernacjonalizacyjne, nie ma rozbudowanego systemu stypendiów i nagród motywacyjnych. Nie ma agencji dedykowanej tej tematyce podobnej do Niemieckiej Agencji Wymiany Akademickiej – DAAD w Niemczech, British Council w Wielkiej Brytanii, Nuffic w Holandii, czy Campus France we Francji.

Niedofinansowanie to, szczególnie wyraźnie widać na przykładzie promocji zagranicznej polskiego szkolnictwa wyższego. W latach 2000–2004 ministerstwo nie prowadziło jej w ogóle, w latach kolejnych budżet na tego typu inicjatywy, który np. w przypadku DAAD wynosi 70 milionów euro rocznie – kształtował się na poziomie 270 tysięcy PLN (2008–2010)¹⁹. Pewne środki finansowe na cele związane z internacjonalizacją uczelni przeznaczały też niektóre władze samorządowe²⁰.

Z drugiej strony pokusić się można o oszacowanie bezpośrednich wpływów do kas uczelni z kieszeni studentów zagranicznych. Liczba studentów zagranicznych płacących za naukę w Polsce w latach 2008/2009 wyniosła 4375²¹. Jeżeli przyjmiemy za średnią opłatę za studia

---

¹⁸ *Diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce*, Ernst & Young, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową 2010, s. 52

¹⁹ Dane te pozyskane zostały drogą oficjalnego zapytania wystosowanego do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego we wrześniu 2011.

²⁰ Przykładowo wkład Urzędu Miasta St. Warszawy w program „Study in Warsaw” to rokrocznie ok. 50 tysięcy PLN.

²¹ Dzięki uprzejmości BUWiWM dysponuję unikalnymi danymi w tym zakresie.

3000 euro za rok, wychodzi nam, że w skali kraju w tym roku studenci zagraniczni wnieśli do budżetu szkolnictwa wyższego ponad 13 milionów euro.

Motywacja finansowa staje się – w debacie publicznej od połowy pierwszego dziesięciolecia nowego wieku – ważną przesłanką dla procesu internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce. Z czasem waga tej przesłanki będzie rosła.

h) demograficzne

Warto podkreślić również, że internacjonalizacji polskich uczelni na pewnym poziomie sprzyjają czynniki demograficzne. Fakt spodziewanej od 2025 r. wielkiej regresji demograficznej²² i prognoza, że średniorocznie liczba potencjalnych studentów będzie spadać o 100 tys., działa na uczelnie bardzo mobilizująco. Zaczynają one rozumieć potrzebę aktywnego rekrutowania studentów zagranicznych, którzy mieliby niedobór tych rodzimych nieco osłabić oraz potrzebę konkurencyjności na arenie międzynarodowej. Konieczność pozyskiwania studentów zagranicznych wiąże się również ze zjawiskiem *brain drain* – i niebezpieczeństwem masowego odpływu „młodych, zdolnych” z Polski. Obecność studentów zagranicznych na polskich uczelniach jest podstawowym warunkiem wielu działań prointernacjonalizacyjnych – rozbudowy oferty programów anglojęzycznych, przygotowania infrastruktury, profesjonalizacji działania struktur internacjonalizacji na uczelni, etc.

3. Model internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce w latach 2000–2011

Opisując polski model internacjonalizacji szkolnictwa wyższego, posłużyć się można Modelem Uzasadnień – *Rationales Model* (stworzonym przez Kälvermarka i van der Wende)²³. Ujmuje on grupy przesłanek kształtujących ten proces: akademickich, kulturowych, politycznych i ekonomicznych. Grupy te korespondują z typami uwarunkowań procesu internacjonalizacji. Model ten okazuje się być przydatny nie tylko w ogólnej charakterystyce polityki publicznej dotyczącej szkolnictwa wyższego, czy też jej przesunięć w czasie, ale także w analizie wpływów uwarunkowań. Wygląda on tak, jak to przedstawia ryc. 1.

²² *Prognoza ludności Polski do 2030 roku – ludność w wieku 18-24 lata*, GUS 2006.234

²³ Zob. T. Kälvermark, M. van der Wende, (red.), *National policies for the internationalisation of higher education in Europe*, Hogskoleverket Studies 1997.

Proponuję niewielką modyfikację tego modelu na potrzeby niniejszej analizy – rozbudowanie go o dodatkowy wariant przesłanki w zakresie ekonomicznym. Podzielię ją na dwie kategorie: „długoterminowe” oraz „krótkoterminowe”. Skąd taka potrzeba? Obserwując materiał empiryczny dotyczący tego, w jaki sposób kształtuje się proces internacjonalizacji na całym świecie – w rzeczywistości różnych państw narodowych – stwierdzam, że zasadnicza linia podziału typów, odmian, czy też wariacji tego procesu przebiega właśnie na polu koncepcji ekonomicznej²⁴.

Należy bowiem rozróżnić krótko- i długoterminowe podejście do zysków ekonomicznych. W przypadku internacjonalizacji podejście krótkoterminowe opierałoby się na przeświadczeniu, że internacjonalizacja – a w tym przypadku konkretny jej aspekt: obecność studentów zagranicznych – uzasadniona powinna być ich bezpośrednim wkładem w finanse uczelni oraz miasta/państwa, w którym student zagraniczny przebywa. Wokół tego założenia pojedyncze uczelnie budują swoje marketingowe strategie rekrutacyjne wobec studentów zagranicznych i system odpowiednich opłat oraz usług do tych studentów kierowanych. Tu także determinującymi pojęciami są urynkowanie, rynek edukacyjny i orientacja komercyjna, a także reakcja na sytuację demograficzną.

Podejście długoterminowe charakteryzuje się brakiem nacisku na bezpośrednie, natychmiastowe zyski finansowe jako efekt internacjonalizacji, a raczej budowaniem z jej pomocą przewag konkurencyjnych na przyszłość. Profity ekonomiczne egzekwowane są w dłuższej perspektywie – obecność studentów oraz profesorów zagranicznych, umiędzynarodowienie, mają wpływać korzystnie na jakość szkolnictwa wyższego, badania oraz procesy dydaktyczne. Nowoczesne, międzynarodowe uczelnie mają zaś być generatorem innowacji intelektualnej, społecznej i technologicznej. Wokół tego założenia budowane są długoterminowe strategie rozwojowe. Powstają one zazwyczaj na poziomie państwa, bowiem chodzi tu o dobro ogólne i interes społeczny widziany w dłuższej perspektywie. Po modyfikacji Model Uzasadnień wyglądałby tak, jak na ryc. 2.

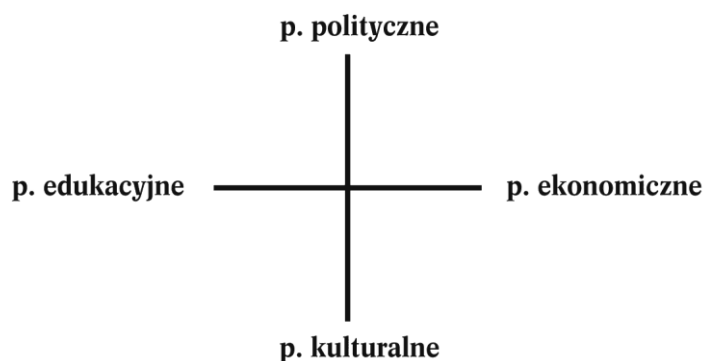
Wydaje się, że dominującym uzasadnieniem dla umiędzynarodowienia polskich uczelni w analizowanym okresie było uzasadnienie ekonomiczne – definiowane w perspektywie

---

²⁴Zob. B. Siwińska, *Education, goes global! Strategie internacjonalizacji szkolnictwa wyższego*, Warszawa 2007. Analizuje się tu przemiany prointernacjonalizacyjne w takich krajach jak Niemcy, Wielka Brytania, Australia, Malezja i Chiny.

krótkoterminowej. Wpływają na to uwarunkowania ekonomiczne i społeczne systemu. Dyskurs zdominowany był przez dyskusję o bezpośrednich zyskach ekonomicznych wynikających z obecności studentów zagranicznych. Mowa tutaj głównie o zyskach wprost w postaci pieniądza transferowanego z konta studenta na konto uczelni. Inne korzyści wynikające

Ryc. 1. Model Uzasadnień Kälvermaka i van der Wende

Źródło: T. Kälvermark, M. van der Wende, (red.), *National policies for the internationalisation of higher education in Europe*, Hogskoleverket Studies 1997.236

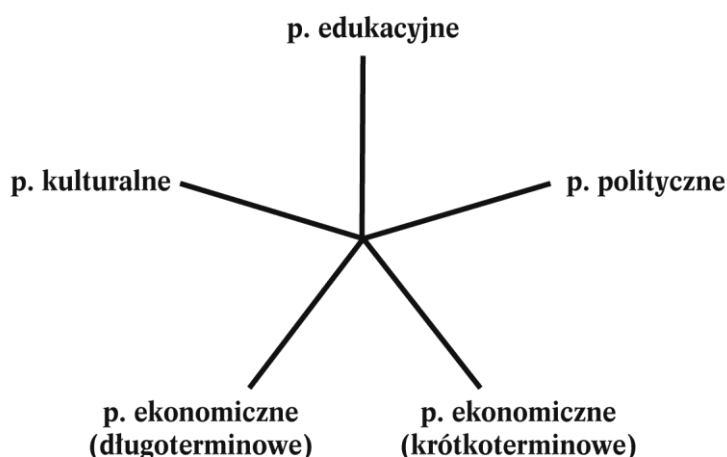
z obecności studentów zagranicznych w Polsce pozostawały niejako w tle. Eksponowane były za to powszechnie informacje nt. tego, jakie bezpośrednie profity ekonomiczne przynosi internacjonalizacja w innych krajach. Jest to czas postępującego urynkowienia szkolnictwa wyższego na świecie i w polskich dyskusjach – na poziomie akademickim – formułują się dwa przeciwstawne stanowiska w tej materii. Jedno głosi potrzebę dostosowania systemu polskiego do wzorców, które wydawały się najbardziej efektywne – do anglosaskich, drugie podkreśla odrębność rodzimej tradycji w tym zakresie oraz niemożność implementacji wprost rozwiązań anglosaskich i skomercjalizowanego podejścia do warunków polskich. Refleksję o internacjonalizacji oraz praktykę dominuje podejście rynkowe. I znakomita większość zmian prointernacjonalizacyjnych, jakie mają miejsce na uczelniach, motywowana jest chęcią wygenerowania zysku.

W tej pierwszej, niezaawansowanej fazie, w jakiej znajduje się internacjonalizacja szkolnictwa wyższego w Polsce, którą możemy określić jako kwantytatywną (wysiłki skupiają się bowiem na parametrach ilościowych – mnożeniu liczby studentów zagranicznych, zwiększaniu liczby programów w języku angielskim etc.), nastawienie na zyski

ekonomiczne w szerszej i dalszej perspektywie – potrzeby budowania potencjału intelektualnego i gospodarki opartej na wiedzy – występuje w ograniczonym zakresie. Podobnie uzasadnienie kulturowe nie miało dużego wpływu na to, jak kształtowany był proces internacjonalizacji polskich uczelni. Ani też nie miało na to bardzo wyraźnego wpływu uzasadnienie akademickie. Kontekst ten – związany z takimi wartościami, jak:

Ryc. 2. Modyfikacja Modelu Uzasadnień

Model Przesanek II (zaadaptowany przez BS) B.

Źródło: własne.

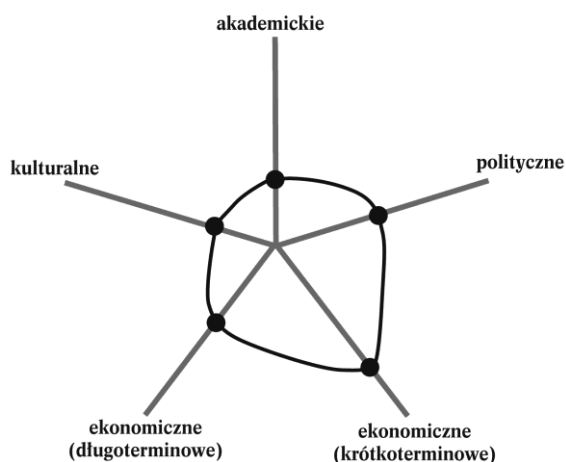
jakość, doskonałość akademicka, różnorodność i otwartość – aby nabrać wagi determinującej, wymaga bowiem wyższego stopnia zaawansowania dyskursu nt. internacjonalizacji szkolnictwa wyższego – i wyższego poziomu świadomości w tym zakresie. Znamiona bardziej dojrzałego rozumienia tego fenomenu obserwujemy dopiero w ostatnich dwóch latach i jest ono transferowane z dyskursu międzynarodowego.

Nieco bardziej eksponowane w analizowanym okresie wydaje się być natomiast uzasadnienie polityczne. Oczywiście główną siłą napędową jest tu przynależność do Unii Europejskiej i partycypacja w tworzeniu EOSW. Ale też wciąż żywe w środowisku akademickim jest wspomnienie politycznie motywowanej wymiany studenckiej i naukowej w czasach PRL. Rozumienie towarzyszących temu zjawisk i potencjału dla stosunków międzynarodowych wydaje się być powszechne. Figura studenta zagranicznego – „ambasadora” Polski w swoim kraju – pojawia się w debacie o umiędzynarodowieniu w tym czasie.

Jeżeli więc mielibyśmy przedstawić model internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego w okresie 2000–2012, posługując się zaproponowanym przeze mnie zmodyfikowanym Modelem Uzasadnień, wyglądałby on jak na ryc. 3. Model ten – z jedną wyraźną dominantą w postaci uzasadnienia ekonomicznego (w krótkiej perspektywie) – jest charakterystyczny dla bardzo wczesnej i niezaawansowanej fazy internacjonalizacji, w której świadomość innych korzyści, związanych z procesem internacjonalizacji, jest jeszcze niska.

Rys. 3. Model internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego 2000–2012.

Model internacjonalizacji szkolnictwa wyższego
w Polsce 2000-2012 - przesłanki:

Źródło: własne

4. Konkluzje

Ze względu na brak zaangażowania struktur centralnych państwa dla przemian internacjonalizacyjnych w Polsce, charakterystyczne jest podejście decyzyjne typu *bottom-up*. Oprócz inspirowanych przez wspólną politykę europejską rozstrzygnięć związanych z implementacją postanowień PB, główne impulsy dla internacjonalizacji przede wszystkim na poziomie uczelni – ale też państwa – generowane są albo przez same uczelnie, albo instytucje reprezentujące środowisko akademickie lub też pośredniczące pomiędzy uczelniami a władzami – instytucje buforowe – takie jak Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Brak centralizacji rozwiązań wydaje się być główną, systemową przeszkodą w rozwoju polskiej internacjonalizacji.

Całkowicie pełna aktywizacja centralnego poziomu decyzyjnego umożliwi nadanie internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce właściwych rozmiarów, dynamiki i

stworzenie nowej jakości w tym zakresie. Dopiero wtedy możliwe będzie pełne przejście z fazy kwantytatywnej procesu do fazy kwalitatywnej, w której już nie ilościowe wskaźniki, ale koncentracja na wykorzystaniu umiędzynarodowienia dla budowania jakości akademickiej stanie się dominantą strategiczną.

Internacjonalizacja polskiego szkolnictwa wyższego 2011

- Studenci obcokrajowcy – **20 934** (17.000*),
- w tym polskiego pochodzenia – **3678** (3709*),
- Największe grupy narodowe studentów zagranicznych: Ukraińcy (**4879**), Białorusini (**2604**), Norwegowie (**1406**), Hiszpanie (**1200**), Szwedzi (**1089**),
- Programy w językach obcych – **400** (na 40 uczelniach),
- Studiujący w jęz. obcych – **17 212**,
- Nauczyciele akademicki – cudzoziemcy – **1664**,
- Wykładowcy – cudzoziemcy – **1635**,
- Wyjeżdżający w ramach *Erasmusa* – **14 021** (12 558*),
- Przyjeżdżający w ramach *Erasmusa* – **5500** (4676*),
- Wyjeżdżający poza *Erasmusem* – **17 000**,
- Przyjeżdżający poza *Erasmusem* – **9400**,
- Liczba studentów polskich za granicą – **33 020**,

Na podstawie: *Studenci zagraniczni w Polsce 2011 – Raport*, Fundacja Edukacyjna Perspektywy, Warszawa 2012, *Education at a glance 2011*, UNESCO 2012, dane BUWiWM i Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji (opracowanie własne).

- Najczęściej wybierane kraje przez studentów polskich: Niemcy (**9969**), Wielka Brytania (**9144**), Francja (**3008**), USA (**2726**).

*w roku poprzedzającym

Papers in the series include the following:

- Vol. 1 (2006) Marek Kwiek, „The Classical German Idea of the University, or on the Nationalization of the Modern Institution”
- Vol. 2 (2006) Marek Kwiek, „The University and the Welfare State in Transition: Changing Public Services in a Wider Context”
- Vol. 3 (2007) Marek Kwiek, „Globalisation: Re-Reading its Impact on the Nation-State, the University, and Educational Policies in Europe”
- Vol. 4 (2007) Marek Kwiek, „Higher Education and the Nation-State: Global Pressures on Educational Institutions”
- Vol. 5 (2007) Marek Kwiek, „Academic Entrepreneurship vs. Changing Governance and Institutional Management Structures at European Universities”
- Vol. 6 (2007) Dominik Antonowicz, „A Changing Policy Toward the British Public Sector and its Impact on Service Delivery”
- Vol. 7 (2007) Marek Kwiek, „On Accessibility and Equity, Market Forces, and Academic Entrepreneurship: Developments in Higher Education in Central and Eastern Europe”
- Vol. 8 (2008) Marek Kwiek, „The Two Decades of Privatization in Polish Higher Education: Cost-Sharing, Equity, and Access”
- Vol. 9 (2008) Marek Kwiek, „The Changing Attractiveness of European Higher Education in the Next Decade: Current Developments, Future Challenges, and Major Policy Options”
- Vol. 10 (2008) Piotr W. Juchacz, „On the Post-Schumpeterian "Competitive Managerial Model of Local Democracy" as Perceived by the Elites of Local Government of Wielkopolska”
- Vol. 11 (2008) Marek Kwiek, „Academic Entrepreneurialism and Private Higher Education in Europe”
- Vol. 12 (2008) Dominik Antonowicz, „Polish Higher Education and Global Changes – the Neoinstitutional Perspective”
- Vol. 13 (2009) Marek Kwiek, „Creeping Marketization: Where Polish Public and Private Higher Education Sectors Meet”
- Vol. 14 (2009). Karolina M. Cern, Piotr W. Juchacz, „EUropean (Legal) Culture Reconsidered”
- Vol. 15 (2010). Marek Kwiek, „Zarządzanie polskim szkolnictwem wyższym w kontekście transformacji zarządzania w szkolnictwie wyższym w Europie”
- Vol. 16 (2010). Marek Kwiek, „Finansowanie szkolnictwa wyższego w Polsce a transformacje finansowania publicznego szkolnictwa wyższego w Europie”
- Vol. 17 (2010). Marek Kwiek, „Integracja europejska a europejska integracja szkolnictwa wyższego”
- Vol. 18 (2010). Marek Kwiek, „Dynamika prywatne-publiczne w polskim szkolnictwie wyższym w kontekście europejskim”
- Vol. 19 (2010). Marek Kwiek, „Transfer dobrych praktyk: Europa i Polska”
- Vol. 20 (2010). Marek Kwiek, „The Public/Private Dynamics in Polish Higher Education. Demand-Absorbing Private Sector Growth and Its Implications”
- Vol. 21 (2010). Marek Kwiek, „Universities and Knowledge Production in Central Europe”

- Vol. 22 (2010). Marek Kwiek, „Universities and Their Changing Social and Economic Settings. Dependence as Heavy as Never Before? ”
- Vol. 23 (2011). Marek Kwiek, „Universities, Regional Development and Economic Competitiveness: The Polish Case”
- Vol. 24 (2011). Marek Kwiek, „Social Perceptions vs. Economic Returns from Higher Education: the Bologna Process and the Bachelor Degree in Poland”
- Vol. 25 (2011). Marek Kwiek, „Higher Education Reforms and Their Socio-Economic Contexts: Competing Narratives, Deinstitutionalization, and Reinstitutionalization in University Transformations in Poland”
- Vol. 26 (2011). Karolina M. Cern, Piotr W. Juchacz, „Post-Metaphysically Constructed National and Transnational Public Spheres and Their Content”
- Vol. 27 (2011). Dominik Antonowicz, „External influences and local responses. Changes in Polish higher education 1990-2005”
- Vol. 28 (2011). Marek Kwiek, „Komisja Europejska a uniwersytety: różnicowanie i izomorfizacja systemów edukacyjnych w Europie”
- Vol. 29 (2012). Marek Kwiek, „Dokąd zmierzają międzynarodowe badania porównawcze szkolnictwa wyższego?”
- Vol. 30 (2012). Marek Kwiek, „Uniwersytet jako ‘wspólnota badaczy’? Polska z europejskiej perspektywy porównawczej i ilościowej”
- Vol. 31 (2012). Marek Kwiek, „Uniwersytety i produkcja wiedzy w Europie Środkowej”
- Vol. 32 (2012). Marek Kwiek, „Polskie szkolnictwo wyższe a transformacje uniwersytetów w Europie”
- Vol. 33 (2012). Marek Kwiek, „Changing Higher Education Policies: From the Deinstitutionalization to the Reinstitutionalization of the Research Mission in Polish Universities”
- Vol. 34 (2012). Marek Kwiek, „European Strategies and Higher Education”
- Vol. 35 (2012). Marek Kwiek, „Atrakcyjny uniwersytet? Rosnące zróżnicowanie oczekiwań interesariuszy wobec instytucji edukacyjnych w Europie”
- Vol. 36 (2013). Krystian Szadkowski, „University’s Third Mission as a Challenge to Marxist Theory”
- Vol. 37 (2013). Marek Kwiek, „The Theory and Practice of Academic Entrepreneurialism: Transborder Polish-German Institutions”
- Vol. 38 (2013). Dominik Antonowicz, „A Changing Policy Toward the British Public Sector and its Impact on Service Delivery”
- Vol. 39 (2013). Marek Kwiek, „From System Expansion to System Contraction: Access to Higher Education in Poland”
- Vol. 40 (2013). Dominik Antonowicz, „Z tradycji w nowoczesność. Brytyjskie uniwersytety w drodze do społeczeństwa wiedzy”
- Vol. 41 (2013). Marek Kwiek, „Przyszłość uniwersytetów w Europie: najważniejsze motywy dyskusji”
- Vol. 42 (2013). Krzysztof Wasielewski, „Droga na studia – fakty, odczucia, oceny”
- Vol. 43 (2013). Krzysztof Leja, Emilia Nagucka, „Creative destruction of the University”

- Vol. 44 (2013). Marek Kwiek, „Reformy instytucji europejskiego uniwersytetu: napięcia, kolizje, wyzwania”
- Vol. 45 (2013). Cezary Kościelniak, „Uniwersytet i aktywizm studencki wobec obywatelskiego nieposłuszeństwa”
- Vol. 46 (2013). Krzysztof Wasielewski, „Zmiany poziomu aspiracji edukacyjnych młodzieży jako efekt adaptacji do nowych warunków społeczno-ekonomicznych”
- Vol. 47 (2013). Krzysztof Wasielewski, „Młodzież wiejska na studiach wyższych – selekcje społeczne, obecność na studiach, uwarunkowania”
- Vol. 48 (2013). Marek Kwiek, Dominik Antonowicz, „Academic Work, Working Conditions and Job Satisfaction”
- Vol. 49 (2013). Krzysztof Wasielewski, „Procedura rekrutacyjna na studia jako mechanizm selekcji społecznej”
- Vol. 50 (2013). Marek Kwiek, Dominik Antonowicz, „The Changing Paths in Academic Careers in European Universities: Minor Steps and Major Milestones”
- Vol. 51 (2013). Cezary Kościelniak, „Polskie uczelnie a Unia Europejska. Instytucjonalne, ekonomiczne i kulturowe aspekty europeizacji polskiego szkolnictwa wyższego”
- Vol. 52 (2013). Petya Ilieva-Trichkova, „Higher Education in Bulgaria in a Historical Perspective: Dynamics of Expansion and Inequalities”
- Vol. 53 (2013). Dominik Antonowicz, „The Challenges for Higher Education Research in Poland”
- Vol. 54 (2013). Cezary Kościelniak, „Kulturowe uwarunkowania uniwersytetu w kontekście kryzysów państw dobrobytu”
- Vol. 55 (2013). Cezary Kościelniak, Robert Roemer, „Sustainable Development as a Part of the "Third Mission" of the Universities”
- Vol. 56 (2013). Kazimierz Musiał, „Strategiczna funkcja polityki regionalnej i umiędzynarodowienia w krajach nordyckich”
- Vol. 57 (2013). Agnieszka Dziedziczak-Foltyn, Kazimierz Musiał, „Kontrolować czy nadzorować? Modelowanie polskiej polityki szkolnictwa wyższego z punktu widzenia reform realizowanych w krajach nordyckich”
- Vol. 58 (2013). Agnieszka Dziedziczak-Foltyn, „Prawo o szkolnictwie wyższym w pryzmacie jakości rządzenia i polityki rozwoju”
- Vol. 59 (2013). Agnieszka Dziedziczak-Foltyn, „Between modernization of society and modernization of education The Polish Higher Education Case”
- Vol. 60 (2013). Piotr W. Juchacz, Karolina M. Cern, „In Defence of the Diversity of Faculty Talents”
- Vol. 61 (2013). Piotr W. Juchacz, „The Scholarship of Integration: On the Pivotal Role of Centers of Advanced Study in the New Structure of Research-Intensive Universities in the 21st Century”
- Vol. 62 (2013). Marek Kwiek, „Changing Degree Structures and Economic Returns to Higher Education in Poland. The Impact of the Bologna Process”
- Vol. 63 (2014). Bianka Siwińska, „Doświadczenia sąsiadów w zakresie internacjonalizacji szkolnictwa wyższego: Niemcy. Studium przypadku”

- Vol. 64 (2014). Marek Kwiek, „Changing Higher Education and Welfare States in Postcommunist Central Europe: New Contexts Leading to New Typologies?”
- Vol. 65 (2014). Dominik Antonowicz, Magdalena Krawczyk-Radwan, Dominika Walczak, „Rola marki dyplomu w perspektywie niżu demograficznego w Polsce 2010-2020”
- Vol. 66 (2014). Marek Kwiek, „European Universities and Educational and Occupational Intergenerational Social Mobility”
- Vol. 67 (2014). Marek Kwiek, „Reforming European Universities: the Welfare State as a Missing Context”
- Vol. 68 (2014). Bianka Siwińska, „Przyszłość procesu internacjonalizacji polskiego szkolnictwa wyższego”
- Vol. 69 (2014). Marek Kwiek, „From Growth to Decline? Demand-Absorbing Private Higher Education when Demand is Over”
- Vol. 70 (2014). Dominik Antonowicz, „Uniwersytet. Od korporacji do instytucji”
- Vol. 71 (2014). Marek Kwiek, „Od dezinstytucjonalizacji do reinstytucjonalizacji misji badawczej. Polskie uniwersytety 1990-2010”
- Vol. 72 (2014). Marek Kwiek, „Competing for Public Resources: Higher Education and Academic Research in Europe. A Cross-Sectoral Perspective”
- Vol. 73 (2014). Krystian Szadkowski, „Czym są krytyczne badania nad szkolnictwem wyższym?”
- Vol. 74 (2014). Krzysztof Wasielewski, „Edukacja jako wyznacznik szans młodzieży na rynku pracy”
- Vol. 75 (2014). Krzysztof Wasielewski, „Dostępność studiów wyższych dla młodzieży wiejskiej”
- Vol. 76 (2014). Mikołaj Herbst, Jakub Rok, „Drivers and patterns of students' and graduates' mobility in Poland. Evidence from social media network”
- Vol. 77 (2014). Cezary Kościelniak, „University, Student Activism and the Idea of Civil Disobedience”
- Vol. 78 (2014). Krzysztof Wasielewski, „Caught in the trap of mass education – transformations in the Polish higher education after 1989”
- Vol. 79 (2014). Kazimierz Musiał, „Elitist turn in higher education in the context of recent reforms in the Nordic countries”
- Vol. 80 (2014). Marek Kwiek, „The Internationalization of the Polish Academic Profession. A European Comparative Approach”
- Vol. 81 (2014). Agnieszka Dziedziczak-Foltyn, „Imperatyw rozwoju a kondycja myślenia strategicznego o polskim szkolnictwie wyższym (i nauce) w dobie transformacji systemowej”
- Vol. 82 (2014). Agnieszka Dziedziczak-Foltyn, „Recepcja przemian instytucji szkoły wyższej - szkic o dwóch formacjach w dyskursie naukowym”
- Vol. 83 (2014). Krzysztof Czarnecki, „The Higher Education Policy of 'Post-communist' Countries in the Context of Welfare Regimes”
- Vol. 84 (2014). Bianka Siwińska, „Wpływ uwarunkowań na model procesu internacjonalizacji szkolnictwa wyższego w Polsce”